

INHOUD BLAADJE 2002/2

(afbeeldingen en programma lezingen en excursies ontbreken)

- [Karakter - Volkert van der Goot](#)
- [Beledigd - Fons Bongers](#)
- [Uitstel verslag algemene ledenvergadering - Het Bestuur](#)
- [Nieuwe leden KNNV-Amsterdam - David Ng](#)
- [Jaarverslag 2001 Planten- en Paddenstoelenwerkgroep KNNV-Amsterdam - Ger van Zanen](#)
- [Jaarverslag 2001 Paddenstoelenwerkgroep voor Microscopie KNNV-Amsterdam - Ger van Zanen](#)
- [Jaarverslag 2001 Hydrologische werkgroep KNNV-Amsterdam - Ria Hoogendijk](#)
- [Soorten die komen en soorten die gaan - Joost Kazus](#)
- [Rondje vestinggrachten Naarden - Hans Schut](#)
- [De eekhoorn: het geheimzinnigste zoogdier van Nederland? - Hester Schoute](#)
- [Zandlopers - Evert Pellenkroft](#)
- [Advertenties](#)
- [Seven seas: van Ameland tot Alaska - Fons Bongers](#)
- [Online:www.knnv.nl/amsterdam - Geert Timmermans](#)
- [www.natuurloket.nl - Fons Bongers](#)
- [Excursieverslag busexcursie naar Texel, zaterdag 13 oktober 2001 - Henk van Halm](#)
- [Excursieverslag: Zuidpier van IJmuiden op 3 februari 2002 - Jan Maarten Fiedeldij Dop](#)
- [Excursieverslag: Ganzenexcursie in Waterland door IVN en KNNV - Jan Maarten Fiedeldij Dop & Gerard Schuitemaker](#)
- [Excursieverslag, 8 april 2002 vogels waarnemen - Evert Pellenkroft](#)
- [Let op: wijzigingen busexcursie welkom Oostenrijks Tours - Gerritje Nuisker](#)
- [Zaterdag 6 juli 2002 KNNV inventarisatiedag in de Slatuinen - JosÃ© Kennis](#)
- [PLanten- en Paddestoelenweggroep - Ger van Zanen](#)
- [Paddestoelenweggroep voor Microscopie - Ger van Zanen](#)
- [Hydrologische werkgroep - Ria Hoogendijk](#)
- [Werkgroep Beerdiertjes - Jan van Arkel](#)
- [Insectenwerkgroep - Badda Beijne](#)
- [Mossenwerkgroep - Ad Bouman](#)
- [IVN Natuurwandelingen 2002](#)
- [Spoorzicht Diemen](#)
- [IVN Amsterdam organiseert Zomermarkt op 23 juni 2002](#)
- [Natuurvereniging de Ruige Hof](#)
- [Waarnemingen](#)
- [Opnieuw ooievaars op park Frankendael - Geert Timmermans](#)
- [De oplossing van de Nieuwjaarspuzzel - De redactie](#)

KARAKTER

Duif (stadsduif) en mus leven hier te lande al lang dichtbij de mens. Vooral de mus verschijnt ergens alleen als er mensen wonen. Toch is hun gedrag tegenover de mens heel verschillend. Een mus is in wezen een schuw vogeltje gebleven. Mussen nemen weinig risico. Ze zijn Ã©n brok zenuwen. Dat zie je aan hun gedrag. Altijd zijn ze in felle beweginkjes, het kopje draait voortdurend alle kanten op. Hun optreden geeft opperste waakzaamheid aan. Daar is voor een klein vogeltje ook alle aanleiding toe. De gevaren zijn vele en de mus is dan meteen weg. Een stadsduif is anders. Het is een vogel met stalen draden als zenuwen. Hij neemt van nature veel risico. Een volslagen koele rekenaar. StoÃ©n cijns tot op het bot. Zich zo gedragend komen ze in de stad dicht bij mensen. Om te ontdekken dat dat niet veel kwaad kan. Dus nog dichterbij.

Onverantwoordelijk dichtbij? Nee, dat doet deze koele rekenaar niet. Als je met een loslopende hond bent, gedragen ze zich anders. Krijgt je rondrennende hond een duif te pakken? Nee. Krijgen mensen duiven te pakken? Nee. Bewonderenswaardig vind ik zo'n eenvoudige poeperd. Want voor de de stadsmens is de stadsduif synoniem met POEP. Punt uit. Nee niks uit. Daar zie je weer een stadsduif die zich op het laatste, allerlaatste moment ergens uit redt. Fabuleus vliegvermogen, dat is waar deze stoÃijn op vertrouwt. Een fantastische startsnelheid, een enorm wendvermogen. Er zijn misschien meer vogels die zulke eigenschappen bezitten. Maar niet die combinatie met de durf groot risico te nemen en met de toevallige overeenkomst tussen hun voedselbehoefte en dat wat de mens in de stad achterlaat. Een daverend succes in stadsmilieu, dat is deze poeperd. Besef wat u aanschouwt voordat U Uw twee uurtjes kastje kijken gaat vol maken. Een Amerikaanse thriller uit 1997, avondvullend? Ja, dan zijn de stadsduiven weg. Maar als u overdag goed kijkt, ziet U bij deze alledaagse beestjes de ene thriller na de andere.

[Volkert van der Goot â¬ \(Ingezonden voor publicatie 25-05-2001\)](#)

BELEDIGD

De maatschappij wordt harder. Mensen gaan grover met elkaar om. Helaas. De politieke campagne komt ook weer in een sfeer waarin vaker op de persoon wordt gespeeld en de zaak buiten beeld verdwijnt. Nu valt er tegenwoordig weinig te kiezen in de Nederlandse politiek: of de bossen nu door links worden gekapt voor een woonwijk of een bedrijventerrein of door rechts voor een weg of fietspad. We polderen wat af. Ik word niet snel meer beledigd. Op mijn werk proberen ze het nog wel eens; meestal eindigt het in een schampere glimlach, ik laat me ook niet meer zo snel beledigen. Maar eind februari lukte het dan toch: ik werd beledigd. Ik zal u deze affaire niet onthouden, ik was weliswaar leidend voorwerp: het gaat hem om het onderwerp. Ik fietste langs winkelcentrum Holendrecht. Misschien kent u die situatie; de woningen zijn vier-hoog, met tuinen binnen de groene blokken en vÃI openbaar groen met vÃI bomen. Zogezegd; ik fietste; ik zie tussen de ouderen van het naastgelegen verzorgingstehuis een vogel aan komen vliegen, schuin van voren, recht op mij af, op 50 cm van de grond. Een eindje van mij vandaan herken ik haar al: een dame sperwer. En net voor mijn voorwiel draait ze iets naar rechts, zodat ze een soepele bocht om mij heen draait en met grote snelheid schuin langs mij doorvliegt. Op het moment dat ze langs mij heen schiet wordt het mij duidelijk: een merel alarmeerde nog fel, maar reageerde te laat: zij was meewerkend voorwerp voor de manoeuvre. Ik werd dus beledigd door een sperwer! Die vond mij uitsluitend dekking, een struik en geen fietser, of laat staan; een mens.

Fons Bongers

UITSTEL VERSLAG ALGEMENE LEDENVERGADERING

Op zaterdag 2 maart 2002 is de ALV gehouden. Door ziekte van de secretaris is het helaas niet mogelijk gebleken om het verslag gereed te hebben. Dit betekent dus dat het verslag in afwijkingen van vorige jaren in het 3e kwartaalnummer verschijnt in plaats van in de 2e. Pardon voor het ongemak. Joost, van harte beterschap.

Het bestuur

NIEUWE LEDEN KNNV AMSTERDAM

Hierbij treft u de lijst aan met de nieuwe leden van de afdeling.

Dhr. S.L. Roest

Mw. H.E. Schoute

Dhr. G. Wijten

Dhr. A. van Ampting

Mw. C.E. Pot

Mw. J. Lenstra

Mw. S. Groot

Dhr. L. Louwe Kooijman

Dhr. M.E. Zweers

J.I Visser

Mw. A. Stradmeijer

Mw. S.K. Kim

Dhr. E.L. van der Sluijs

Dhr. H.E. Berkenkamp

Mw. M. Redelaar

Dhr. W.J.A. Cornelissen

Wij wensen alle nieuwe leden van harte welkom. Geen volledigheid gegarandeerd.

De bestaande leden wil ik een herinnering geven: "Willen zij die hun contributie voor 2002 nog niet hebben voldaan er nog even aan denken."

In gedachten...

David Ng

Door diverse omstandigheden waren verslagen van 3 werkgroepen voor Blaadje 2002-1 nog niet gereed. Om die reden volgen deze hierbij:

JAARVERSLAG 2001 PLANTEN- EN PADDENSTOELNWERKGROEP KNNV-AMSTERDAM

De werkgroep kwam in 2001 in totaal 17 maal bijeen, 8 maal in het voorjaar (maart-juni) in de IPABO-school aan de Jan Tooropstraat 136, eenmaal in het veld (juli, Noordelijke Oeverlanden Nieuwe Meer), eenmaal ten huize van Betty Goudsmit (augustus) en 7 maal in de herfst weer in de IPABO-school (september-december). De werkgroepavonden werden zoals gewoonlijk besteed aan demonstratie en determinatie van planten- en paddenstoelenmateriaal. Bijna elke avond werden naast planten ook paddenstoelen op tafel gebracht, in de late herfst zelfs ongeveer uitsluitend. Probleemgevallen daarvan, die alleen microscopisch op naam gebracht konden worden, werden dan meegenomen naar huis en daar gedetermineerd. De jaarlijkse orchideeëntellingen aan de Amstelveense Poel zijn gehouden op 19 juni (Rietorchis) en 27 juni (Welriekende nachtorchis) en resulteerden in vergelijkbare (iets hogere) aantallen als in 2000, nl. 1066 bloeiende exemplaren van de Rietorchis (916 in 2000) en 181 van de Nachtorchis (146 in 2000). Paddenstoelen werden slechts één keer uitvoerig geïnventariseerd, nl. op 24 oktober. De tweede inspectie, bedoeld voor november, is door bijzondere

omstandigheden niet doorgedaan. Wel was op 24 oktober, wegens uitbundige aanwezigheid van paddenstoelen, het werk nog niet voltooid; kleine groepjes mensen hebben het op 28 en 30 oktober afgerond. In totaal zijn we uitgekomen op 90 soorten. Het onderzoek van de wilde flora in kilometerhokken voor Floron is nu al voor het dertiende jaar uitgevoerd op de ons bekende wijze. In het voorjaar heeft Norbert Daemen, districtcoördinator voor Groot-Amsterdam, ons kilometerhokken uitgedeeld en op 9 oktober de daarbij geproduceerde streeplijsten ingenomen. Op de laatste werkgroepavond van het jaar werden, traditioneel, dia's vertoond, deze keer een aantal kleinere series over landschappen, planten, insecten, paddenstoelen en diversen, gemaakt en vertoond door An Westerweel. In verband met de verbouwing van de school mocht de werkgroep weliswaar een lokaal gebruiken, maar wel op andere tijden en op andere dagen dan voorheen, nl. van 19.00 tot 21.30 uur en in het voorjaar op maandagavonden en in herfst op dinsdagavonden. Voor 2002 moet opnieuw bekeken worden naar de mogelijkheden. De ledenlijst heeft in 2001 een aantal wijzigingen ondergaan, deels door toetreding of afzegging, deels door verhuizing naar een andere afdeling. Een lid, Jannie van Zanen, is op 1 november 2001 overleden. Op 31 december zijn nu 28 personen ingeschreven, maar de gemiddelde deelname per uiting is nog altijd ongeveer 12.

Ger van Zanen

JAARVERSLAG 2001 PADDENSTOELENWERKGROEP VOOR MICROSCOPIE KNNV-AMSTERDAM

De werkgroep kwam dit jaar 11 maal bijeen ten huize van Nel Ypenburg, 4 maal in het voorjaar (maart - juni) en 7 maal in de herfst (september - december). Door persoonlijke omstandigheden kon de cursusleider slechts mondjesmaat paddenstoelenmateriaal mee brengen voor demonstratie en / of determinatie. De werkgroepleden hebben gelukkig voldoende materiaal op tafel gebracht, ook al was het jaar 2001 in mycologisch opzicht minder rijk dan 2000. Het onderzoek aan de Amstelveense Poel, uitgevoerd door de gecombineerde werkgroepen is in het verslag van de planten- en paddenstoelenwerkgroep te lezen. Van het resultaat daarvan is één paddenstoelsoort de moeite waard (nog een keer) apart te vermelden: de Veenmosbundelzwam (*Pholiota henningsii*). Deze soort groeit alleen in veenmosrietland, is ernstig bedreigd, en dus op de Rode Lijst geplaatst. De soort heeft in de jaren 1973 tot en met 2001 slechts één jaar verstek laten gaan (zie ook *Natura*, 2001/3 pag.89). Dit jaar was hij weer aanwezig. Een aantal werkgroepleden zijn dit jaar geteisterd door ziekte, een ander heeft afgezegd wegens drukke bezigheden elders. Daartegenover zijn enkele (adspirant-)leden toegetreden zodat het precieze aantal personen in de ledenlijst nog niet nauwkeurig vast te stellen is, maar schommelt wel in de buurt van 10. Ook dit jaar was bij geen enkele bijeenkomst de hele groep aanwezig, maar gemiddeld zes of zeven deelnemers.

Ger van Zanen

JAARVERSLAG 2001 HYDROBIOLOGISCHE WERKGROEP KNNV-AMSTERDAM

De 11 werkavonden vonden afwisselend, na onderling overleg, plaats op

maandag of dinsdag, in Zon Alom. Het aantal aanwezige leden varieerde van 5 tot 9. Af en toe kwam er een ander belangstellend KNNV-lid meedoen. We deden aan natuurstudie, natuurbeleving en indirect aan natuurbescherming. **NATUURSTUDIE.** Waterkwaliteit. We leerden dat die, behalve aan fysische en biologische eigenschappen, ook aan chemische aspecten bestudeerd kan worden. Verzamelen van micro-organismen. We kregen een demonstratie van de centrifugeermethode, waardoor, evenals bij indikken, meer organismen bewaard blijven dan bij het gewoonlijk gebruikte planktonnetje. Onze kennis over het maken van preparaten werd uitgebreid met de spannende gloeimethode. Micro-organismen. We bestudeerden levende micro-organismen, die in de omgeving van Amsterdam gevangen waren, of natte en droge preparaten ervan. Macro-invertebraten (torren en zo): Er werd gedetermineerd aan de hand van het verzamelde referentiemateriaal en speciale tabellen. **Excursies** We hebben de veranderingen in begroeiing waargenomen (als gevolg van oeververbetering in ecologisch opzicht, langs de sloot die Klarenbeek scheidt van de volkstuintjes. We liften mee met de zonnige KNNV.vaar-excursie in Botshol o.l.v. Jan Simons. Daar vond naast vergelijkend onderzoek ook de hele dag **NATUURBELEVING** plaats, met als hoogtepunt voor de bemanning van een van de boten een niet geplande, verkwikkende onderdompeling, en een verkleedfeest erachteraan. En we genoten ook van het Naardermeer bij de viering van het 100-jarig jubileum. De dia-avond over algen had natuurlijk ook onze belangstelling. **NATUURBESCHERMING** In het kader van natuurbescherming zijn wij op twee manieren naar buiten getreden: bij Volkstuinvereniging Eigen Hof maakten we net als vorige jaren, bewoners en hun kinderen attent op leven onder water: Er werden prachtige dia's van Jan van Arkel vertoond en we hebben met de kinderen in de vijver gevestigd. De leiding kreeg inzicht in het nut van baggeren en nam zich voor dat te gaan aanpakken. Op de Wetenschapsdag 2001, in het teken van "Voeding", stonden we weer in het AMC, met apparatuur en aquaria. Het publiek was onder de indruk van eten en gegeten worden onder water en de voedselpiramides kregen ook aandacht. Al met al was 2001 een goed hybi-jaar, waarin we inspiratie opdeden voor 2002.

Ria Hoogendijk

SOORTEN DIE KOMEN EN SOORTEN DIE GAAN

Nieuw ontdekte soorten en uitgestorven soorten, het zijn onderwerpen die mij blijven boeien. Ik heb voor u de meest spraakmakende nieuwe soorten die de afgelopen maanden in de pers opdoken op een rijtje gezet: In het zuiden van Brazilië hebben biologen een onbekend knaagdier ontdekt. Het dier dat het midden houdt tussen een Mol en een Wezel is verwant aan de Tocu-tocu. Dat is een knaagdier dat alleen in Zuid-Amerika voorkomt en grotendeels onder de grond leeft. Uit chromosomenonderzoek is gebleken dat het nieuwe dier uniek is. Het onderscheidt zich van de Tocu-tocu door onder meer zijn gevlekte vacht. De naam van het beest blijft nog even geheim en wordt later in een wetenschappelijk tijdschrift bekend gemaakt. Aldus een bericht van de Vlaamse TeleTekst van 28 juli 2001. In mijn Grote dierenencyclopedie in kleuren (Tirion, 1971) wordt de Tocu-tocu overigens Toeko-toeko genoemd, behorende tot het geslacht *Ctenomys* dat 50 soorten telt. Een afbeelding ervan ontbreekt helaas. Afrika kent nu twee soorten olifanten. De olifant die in

Afrikaanse bossen leeft, blijkt genetisch zo te verschillen van de savanne-olifant op hetzelfde continent dat van aparte soorten kan worden gesproken. Al lang bestaat de indeling in Afrikaanse en Aziatische olifanten waarbij de laatste makkelijk te herkennen zijn aan hun relatief kleine oren. Maar ook Afrikaanse olifanten onderling verschillen zichtbaar van elkaar: de dieren in de wouden zijn kleiner dan hun verwanten op de vlaktes en hebben een rechtere en dunnere slurf. Toch werden de bosolifanten veelal beschouwd als een ondersoort van de Afrikaanse olifant, al werd ook wel gesproken van een soort. Wetenschappers uit Kenia onderzochten genetisch materiaal uit zeventien populaties savanne-olifanten en drie populaties bosolifanten. De dieren van de vlaktes uit heel Afrika waren genetisch meer aan elkaar verwant dan aan de bosolifanten, ook al leefden die vlakbij. En het omgekeerde gold ook. Nu worden *Loxodonta africana* en *Loxodonta cyclotis* dus van elkaar onderscheiden. Volgens de wetenschappers hebben de twee soorten zich ruim tweeënhalf miljoen jaar geleden van elkaar afgesplitst. Hun bevindingen werden gepubliceerd in Science van 24 augustus 2001 en de Volkskrant van 25 augustus 2001 berichtte erover. Op het eilandje Beata, voor de kust van de Dominicaanse Republiek, is het tot nu toe kleinste hagedisje ter wereld gevonden (de Volkskrant, 24 november 2001). Het diertje met de doopnaam *Sphaerodactylus ariasae* is zestien millimeter lang, gemeten van het puntje van de bek tot het tipje van de staart. Het hagedisje is aangetroffen door biologen van de Amerikaanse Pennsylvania State University en van de Universiteit van Puerto Rico. Zij publiceren erover in het decembernummer van de Caribbean Journal of Science. De aanduiding 'kleinste ter wereld' moet deze hagedis overigens delen met *Sphaerodactylus parthenopion*, in 1965 op de Britse Virgineilanden gevonden. Van de nieuwe hagedis werden enkele kolonies op Beata ontdekt, in een grot in een gebied waar veel tropisch regenwoud recentelijk is gekapt. Dat kappen heeft de vondst mogelijk gemaakt maar zal er ook toe leiden dat de soort het waarschijnlijk niet zal overleven. Van het buitenland met zijn nieuwe zoogdieren en hagedis nu naar ons eigen land. Het Waterleliehaantje (*Galerucella nymphaeae*), een kevertje van zeven millimeter, heeft zich uitgesplitst in twee soorten. En het opmerkelijkst is dat dit in hetzelfde water gebeurde. De ene soort heeft grote kaken, leeft en zet eieren af op de Witte waterlelie en de Gele plomp. De andere soort heeft minder grote kaken en vestigt zich op de slappere bladeren van de Waterzuring en de Veenwortel. Biologen gaan er gewoonlijk van uit dat nieuwe soorten pas kunnen ontstaan als exemplaren van dezelfde soort niet meer met elkaar in contact kunnen komen. In dit geval is daar geen sprake van: beide soorten zijn aangetroffen in eenzelfde sloot, onder andere bij Nijmegen. Door de ecologe Stephanie Pappers die op 17 december jl. aan de Katholieke Universiteit Nijmegen op onderzoek naar soortvorming is gepromoveerd (de Volkskrant, 15 december 2001). In NRC Handelsblad wordt dit nieuws overigens genuanceerder gebracht. Het zou eerder gaan om twee aparte vormen van het Waterleliehaantje die veldwaarnemers al minstens twintig jaar kennen. Pappers zocht tijdens haar promotie-onderzoek naar de oorzaken van de verschillen en ontdekte dat de beide vormen in het laboratorium prima konden kruisen in tegenstelling tot hun gedrag in de vrije natuur. Ze wil dan ook met opzet nog niet over soorten spreken, maar over rassen. 'De vorming van rassen is echter een eerste stap in de richting van soortvorming. Dat proces is bij de Waterleliehaantjes nog in volle gang.' Citaat van Stephanie Pappers in het

artikel van Sander Voormolen (Op heterdaad. Waterleliehaantje splitst zich spontaan in twee soorten, NRC Handelsblad, 5 en 6 januari 2002). Spectaculair is de ontdekking van een nieuwe plant in Nederland. Dat overkwam afgelopen november boswachter Kees Bruin van Staatsbosbeheer in de duinen van Texel. Het gaat om *Potamogeton filiformis*. De letterlijke vertaling van de wetenschappelijke naam is Draad-fonteinkruid maar het is niet zeker of dat de Nederlandse naam zal worden. Deze waterplant is tot op heden alleen bekend van Scandinavië, Ierland, Schotland en de Alpen. Henk van Halm vertelde mij dat het in Orkney een 'doodgewone' soort is. Hij vond het veel op het eiland Rousay. Een opmerkelijke vermelding in Heukels' Flora (22e druk, eerste bijdruk, 1997): ten onrechte werd voor Nederland opgegeven *Potamogeton filiformis* (Gorteria 11: 214). Boswachter Bruin trof de plant aan tijdens een inventarisatie van het Mokslootgebied, een voormalig waterwingebied in het zuiden van het eiland dat acht jaar geleden werd omgevormd tot natuurterrein. De plant groeit in ondiep water, in zandige bodems. De aanwezigheid duidt erop dat de kwaliteit van het water in het Mokslootgebied goed is. Het Nationaal Herbarium Nederland heeft de vondst inmiddels bevestigd. In NRC Handelsblad van 23 november 2001 is de ontdekking uitgebreid beschreven, compleet met een foto. Het gebeurt niet vaak dat voor Nederland een nieuwe plantensoort kan worden genoteerd. Hoe anders is dat bij de paddestoelen. In het Overzicht van de paddestoelen in Nederland (E. Arnolds et al., 1995) zijn de 3.463 uit ons land bekende soorten opgenomen (de verzamelde gegevens werden tot en met 1994 bijgewerkt). De situatie op 27 december 2001 is dat daaraan tot juni 2001 bijna 800 nieuwe geslachten en soorten (exclusief de Slijmzwammen) kunnen worden toegevoegd (bron: Nico Dam, website Nederlandse Mycologische Vereniging). Ik kom daar een andere keer uitgebreider op terug. Tot slot vermeld ik nog het onlangs verschenen boek "Een gat in de natuur" van Tim Flannery en Peter Schouten (Atlas, 2001). Het is, zoals de ondertitel aangeeft, een ontdekkingstocht over de wereld langs uitgestorven diersoorten: 103 zoogdieren, vogels en reptielen die voor het laatst werden gezien in de periode 1500 tot en met 1989. Heeft u ooit gehoord van de Hopspreeuw, de Grootoorspringmuis of de Falklandwolf? De tekst geeft een schat aan informatie en de tekeningen van Peter Schouten zijn zonder meer fascinerend. Een aanrader!

Joost Kazus

RONDJE VESTINGGRACHTEN NAARDEN

Ik leek me wel wat om eens te gaan kijken wat er in de wintertijd aan vogels te beleven is langs binnen- en buitenvestinggracht van Naarden. Dit als alternatief voor de zeer modderige toestand van de bossen in de omgeving, in deze weer zeer natte periode. Het voordeel zat 'm hier dan ook in een ononderbroken droog asfaltpad. De gehele ronde is een uur gaans. Een nadeel is wel dat er nogal wat honden worden uitgelaten, hetgeen enige onrust en lawaai oplevert. Ik ben er driemaal geweest, eerst op 30 januari, met 11 graden en somber, maar droog weer. Wat de kleine zangvogels betreft: zeker 10 koolmezen, 4 winterkoningen, 1 matkopmees. Verder 2 paren futen in winterkleed, waarvan 1 paar baltsend. Dan 1 grote zaagbek man, enige tientallen wilde eenden en meerkoeten, 10 tafeleenden en 30 kuifeendjes. Daarna op 13 februari, 't was 7 graden, bewolkt met wat zon. Weer een zelfde aantal koolmezen en

winterkoningen, 2 heggenmussen in een braamvegetatie en 1 staartmees, die je bijna altijd druk kwebbelend in een doortrekkend groepje ziet; deze eenling voerde een drukke conversatie met zichzelf. Wat de watervogels betreft nu: 6 grote zaagbekken, 2 man en 4 vrouwen, 7 futen, waarvan 1 nog in winterkleed, weer enige tientallen wilde eenden en meerkoeten, 7 tafeleenden en 41 kuifeenden. Tenslotte 21 februari: 5 graden met zon en wat wolkenvelden. Weer dezelfde aantallen koolmezen en winterkoningen, nu een groepje van 4 staartmezen. 10 Wilde eenden en 10 meerkoeten, 10 futen, alle in zomerkleed, 3 grote zaagbekken man, 6 tafeleenden, 30 kuifeenden. Tenslotte 2 nijlganzen en 2 scholeksters.

Hans Schut (26 februari 2002)

DE EEKHOORN: HET GEHEIMZINNIJSTE ZOOGDIER VAN NEDERLAND?

Hoe inventariseert men eekhoorns? Wie dit niet weet, bevindt zich zo niet in goed, dan toch in groot gezelschap. Naar eekhoorns is heel weinig onderzoek gedaan. Meerjarig onderzoek naar verspreiding en voorkomen van de soort is in Nederland pas in de jaren negentig gestart. Eén van de mensen die zich intensief bezighouden met de eekhoorns is ecoloog Peter van der Linden, die hierover een minicursus gaf voor de KNNV. Eekhoorns leven in bolvormige nesten, waarin veel fijn materiaal (bladeren, gras) is verwerkt en die ze bij voorkeur in de grove den bouwen. De nesten worden in een stevige vork onder de boomkruin gebouwd zodat ze moeilijk toegankelijk zijn voor vogels, die nog wel eens een jong eekhoortje willen verschalken. De nestopening bevindt zich onderaan. Eekhoorns leven het grootste deel van het jaar solitair in slaapnesten; in de lente worden kraamnesten gebouwd. Het tellen van de slaapnesten levert een goed beeld op van de hoeveelheid eekhoorns in een bepaald gebied. Het liefst leven eekhoorns in naaldbossen, maar ook loofbossen worden niet versmaad. Uit een onderzoek door Van der Linden in samenwerking met Larense schoolkinderen bleek dat eekhoorns tot in het centrum van Laren voorkomen, hoewel ze een voorkeur hebben voor de villawijken. Eekhoorns leggen voedselvoorraden aan voor de winter, die ze feilloos terug weten te vinden met hun reuk. Wel hebben ze de gewoonte om meer te verstoppert dan ze nodig hebben, waardoor er aan het eind van de winter altijd voedsel overblijft. Als je een volle voedselbergplaats vindt, betekent dat niet dat de eekhoorn hem niet meer heeft kunnen vinden, maar domweg dat hij hem niet nodig heeft gehad. Wie naar eekhoorns zoekt, zoekt in de eerste plaats naar sporen van eekhoorns: nesten, voedselbergplaatsen en dergelijke. Voor de praktijk vervoegde een dozijn KNNV'ers zich op een stralende zaterdagmiddag in Duin- en Kruidberg, begeleid door Peter van der Linden en Clarence Wever, die promoveert op de eekhoornpopulatie van het gebied rond Duin- en Kruidberg. Er was vergunning aangevraagd om van de paden af te mogen. En dat bleek bepaald geen overbodige luxe... Je kunt niet door een eekhoornnest heen kijken, dat bleek in de praktijk het belangrijkste determinatiecriterium. Maar een bol materiaal die zich aan de ene kant voordoet als een oersolide eekhoornvesting blijkt vanuit een andere gezichtshoek niet meer te zijn dan een hoop ingewaaide takken. Verwoede discussies dan ook, voor iets definitief als eekhoornnest wordt geclassificeerd. Wat ook helpt, is de hoeveelheid afgekloven dennenappels die zich vaak in de omgeving van een nest bevinden. De grove den is de favoriete nestboom. Het

was dus niet meer dan logisch dat het eerste nest zich in een zwarte den bevond en het tweede zelfs in een fijnspar: een primeur voor onze begeleiders. Dit tweede nest was een kraamnest: deze zijn groter en robuuster dan de slaapnesten, die afmetingen kunnen hebben van zeer klein tot ongeveer de grootte van een eksternest. Vervolgens was er een slaapnest in een, nog geheel kale, loofboom die tegen een duin aanstond. Door op het duin te klimmen konden we het nest op een paar meter naderen en was goed te zien hoe het fijnere materiaal door de takken die het frame vormen, was heengevlochten. Het geheel vormt een ronde bol, bijna zonder uitsteeksels. Tegen de tijd dat de hele groep, op *Ã©Ã©* na, volledig was geconditioneerd op omhoogkijken naar levenstekens van de eekhoorn vonden we een leeggehaalde voedselbergplaats in een holletje onder een boom, met daarbij eekhoornuitwerpselen: zwarte, matglanzende keutels, enigszins langwerpige. Ook voor de begeleiders was het voor het eerst dat ze die zagen. Een natuurlijke vijand van de eekhoorn is de boommarter, waarvan we een prachtig hol in een boom zagen. Dat er een bewoner was bleek duidelijk uit de uitwerpselen op een tak er beneden, en aan een paar veertjes onder het hol: de treurige overblijfselen van een grote bonte specht. Drie uur excursie, twee primeurs: het leven van een eekhoornonderzoeker is vol verrassingen.

Hester Schoute

ZANDLOPERS

Op de insectenexcursie vorig jaar in de duinen bij Castricum vonden we langs afgekalfde zandwandjes kleine kuiltjes. Van het formaat dat achterblijft wanneer je een vinger in het zand steekt. Als kind had ik al ontdekt dat dit valkuilen zijn met een bruinroze beestje met grote kaken. Ik pakte dan ook snel mijn loeppotje om het kuiltje met zand en al uit te graven en na voorzichtig zeven kwam tot verbazing van de omstanders de larve van de mierenleeuw "doodlebug" (*Euroleon nostras*) te voorschijn. Hij blijft zich steeds achteruit, spiraalsgewijs ingraven tot alleen zijn kop en kaken zichtbaar zijn. Blijkbaar zeer gevoelig voor beweging aan de oppervlakte werpt hij korrels zand naar passerende mieren en andere insecten, in de hoop dat ze naar het midden van het kuiltje rollen, zodat deze "zandleeuw" ze kan grijpen en leegzuigen. Als deze roofzuchtige mierenleeuw zich na 2 jaar verpopt als een balletje vermomd met zandkorrels, komt er na enige tijd een teer libelachtig imago (maar wel met antennes) tevoorschijn. Deze mierenjuffer wordt door weinigen gezien, omdat deze meestal 's nachts actief is en maar een dag of tien leeft. Ik zag er ooit *Ã©Ã©* in het licht van een lantaarnpaal. In de insectenspecial van het tijdschrift Duinen (2 4e jrg) schrijft Peter Boer dat er alleen in de Bergense en Schoorlse Duinen de schaarse zwartkop-mierenleeuwen voorkomen, die hun kuiltjes niet in groepjes en onbeschermd (omgeven door strooisel of vegetatie tegen instorting) maken. Op andere open zandplekken en zandverstuivingen zijn met veel geluk of ervaring kleine donkere rondjes van ongeveer een halve centimeter te ontdekken. Dit zijn de gecamoufleerde behaarde schilden op de bovenkant van de kop en nek van de larven van de zandloopkever. Zij zitten met een S-vormig gekromd rupsachtig lichaam onder dit "putdekseltje" verankerd in een verticaal gangetje te wachten tot over het vlakke stukje zandgrond een insect aankomt, waarop zij als een duveltje uit een doosje omhoogschieten en toeslaan met scherpe kaken (Met een plagerig takje is me

dit ook een keer gelukt.) Hij heeft zes oogjes (ocillen) aan de zijkanten van het kopschild waarvan twee met wel 6.000 facetten en hij kan ook in de schemering jagen. Maar soms gaat het mis! â€¦als er een vreemd soort mier langskomt met een extreem lang en dun borststuk. Deze loopt naar het dekseltje laat zich om het gladde borststuk beetpakken en steekt razendsnel een angel in de keel waardoor de larve onmiddellijk is verlamd. Soms is het drie keer grotere slachtoffer dan uit zijn schuilplaats gesprongen en moet hij door dit vleugellose vrouwtje van de gladde mierwesp weer in de gang worden gesleept. Zijn belager legt een eitje in de larve en dekt het gat onzichtbaar af. Komt het eitje uit dan heeft het wespelarfje vers eten. Het zeldzame en grotere, gevleugelde mannetje van deze mierwesp (*Methocha ichneumonides*) neemt zijn bruid mee in de lucht waarna zij (na paring) in een ander gebied haar 'gang' kan gaan. De leefgebieden, open zandterreintjes, worden door recreatie steeds vaker betreden of zij groeien dicht, waardoor al deze insecten ondanks hun verplaatsingsmogelijkheden steeds schaarser worden. Als wandelaar zie je hier op zandpaden met warme dagen kevertjes zoemend voor je opschieten en na 10 meter weer dalen. In de duinen is dit de volwassen bronzen zandloopkever of basterd zandloopkever die hier met zijn enorme facetogen doodstil elk bewegend insect in zijn nabijheid beloert om daarna razendsnel op zijn prooi af te rennen of te vliegen. Met de hete zon op hun lijf zijn ze nog sneller. Ze zijn dus heel warmte minnend - zelfs in je schaduw zijn ze al minder actief. De Engelse benaming tiger beetle is dan ook meer op zijn plaats. Net als de tijger moet deze (koudbloedige!) roofkever na lange rust met een energie-explosie zijn prooi vangen of kunnen vluchten. Het is dan ook niet eenvoudig om deze zandtijger van dichtbij te bekijken. Op handen en knieën nauwelijks bewegend als een kameleon naderbij sluipen om dan bliksemsnel met een loepotje toe te slaan is de enige manier om ze oog in oog te bewonderen. RAAK! Heebes! Eens even kijken.. wat een indrukwekkend dier! De kaken zijn grote haken met kartels aan de binnenzijde en daaronder allerlei tastorganen en daartussen ontdekte ik nog twee kleine haakjes. Enorme ogen. Witte haren op onderzijde en op de lange poten. Prachtige iridiserende glanskleuren op bijna de hele bovenzijde en op de donkere keverschilden typische lichte vlekken, die camoufleren en predatoren in verwarring brengen. De mooie wetenschappelijke naam, die Linnaeus bedacht, is daarom *Cicindula* uit *cicatrix*=vlek en *candela*=licht. Als de woest heen en weer lopende kever uit het potje wegvliegt en op het bloedhete zand landt zie ik dat hij hoog opgericht bijna elegant op de poten staat om lucht als verkoeling onder zich door te laten stromen. Razendsnel graaft hij zich in (brandend zand van meer dan 40°C). De zoutminnende strandzandloopkever (*C. maritima*) is een bijna identieke soort als de basterd zandloopkever, maar heeft meer haakse middenvlekken en een roodachtige gloed. De soort is zeer kieskeurig over de samenstelling van het stuifzand en gevoelig voor betreding. Ze zijn daarom maar op enkele plekken te vinden. Ik heb ze een paar keer gevonden tussen de stuifduintjes op het strand van IJmuiden, waar ze op koperwormen en vliegen jaagden. Alleen al door hier te lopen bedreig je helaas hun leefgebied. Afwachtend en op mijn knieën zittend liet ik toen zand door mijn handen liet lopen. Zandlopers ..â€¦zandloopkevers, verbonden door geduldig wachten op de prooi en met een plotseling toeslaande Dood, â€¦ de tijd kruipt voort, de zandloper kantelt en een nieuwe kringloop begint. De cyclus van de gedaantewisseling van eitje tot imago duurt ruim een jaar bij deze kevers. In de zomer komt de kever uit de

pop en overwintering vindt weer plaats als larve in de afgesloten gang. In onze regio Amsterdam heb ik deze loopkevers nooit gezien. In de pas drooggelegde Flevopolder werden ze (in 1970) al op een zanddepot gezien. Waarom dan niet in een mini biotoop (duinzand) in het Westelijk Havengebied? Misschien beter opletten? Of weet de insectenwerkgroep meer? De Duitse insectenfotograaf Heilko Bellmann heeft in de afgelopen jaren diverse goede insectengidsen geschreven. Zo staat er in de "Gids van bijen, mieren en wespen", Tirion 1998 een prachtige foto van de eerder genoemde gladde mierwesp met als zijn gastheer de keverlarve. In zijn Insectengids, Tirion 2001 met 1400 foto's staan op blz. 131 en 137 fantastische foto's van respectievelijk mierenleeuwen en zandloopkevers. Onlangs verscheen bij ETI ook een CD-ROM "Insecten van Europa" met dezelfde opnamen als in dit laatste boek. Opvallende extra's van de CD zijn dat de soorten er schermgroot afgebeeld kunnen worden zodat alle details zeer goed te zien zijn zoals bijvoorbeeld de spectaculaire foto van een groene zandloopkever met een rozenkever in zijn kaken. Verder zijn er geluiden van sprinkhanen en krekels toegevoegd en staat er een quiz op waarmee je lekker "insecten herkennen" kunt oefenen. Bij veel mensen bestaat er angst voor insecten. Maar juist door ze van zeer nabij te bekijken in een "veilig" loeppotje neemt deze afschuw af. Probeer ze ook eens zo precies mogelijk "naar het leven" te tekenen. U leert ze dan nauwkeuriger te bekijken en uw afkeer slaat wellicht om in bewondering. Ik hoop dat u komend seizoen, als u tijdens een tocht door het zand loopt (of kruipt), ook eens van deze grootse insecten in hun verborgen wereldje zult gaan genieten. Wanneer is de volgende insectenexcursie?

Evert Pellenkroft

Nu ik het toch over los zand heb, nog even iets over vaste grond onder onze voeten. Ons hele rechtssysteem is gebaseerd op de regels van de grondrechten van de Grondwet, die vanwege artikel 1 en 2 (discriminatie en Nederlanderschap) nogal in het politieke nieuws zijn geweest. Een van de basis problemen in ons land is en blijft overbevolking. Zal ons leefmilieu daarbij een ondergeschikte rol blijven spelen, dus in politiek-economisch opzicht steeds het onderspit blijven delven? We moeten niet alleen geld kunnen verdienen, maar ook kunnen blijven ademen en niet stikken in een door ons zelfgemaakte steenwoestijn. Daarom wil ik als KNNV lid onderstaand even een ander belangrijk artikel onder de aandacht brengen, dat de verankering is van onze natuurbeschermings- en milieuwetten. Misschien heeft u er iets aan als u zich met natuuractiviteiten en informatie bezighoudt. Artikel 21 van de Grondwet De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.

Evert Pellenkroft

ADVERTENTIES

Het bestuur van KNNV-Amsterdam heeft besloten EENMALIG enkele gratis advertenties in Blaadje te laten plaatsen. In de toekomst zal een besluit vallen over een reguliere advertentiemogelijkheid in Blaadje. Mettertijd zal hierover nader worden geïnformeerd. De redactie

Advertentie Fam.Oosterbeek verhuurt tegen dagtarief goed verwarmde 5-persoons vakantieungalow op Texel (nabij ECOMARE). Leden KNNV genieten reductie. Info tel. 0365 - 314407 of mobiel 06 - 293 62 607.

Advertentie Gerritje Nuisker heeft een Wild (Switzerland) microscoop in de aanbieding voor â, - 272 Info: tel. 0206060246 of mobiel 06 - 236 88 348.

SEVEN SEAS VAN AMELAND TOT ALASKA

Foto-expositie van Martijn de Jonge in de Melkweg Galerie Martijn de Jonge is nu al weer 22 jaar als professionele fotograaf actief. Zijn fantastische foto's zijn vooral de laatste jaren veelvuldig aan te treffen in de Nederlandse dagbladen. Vooral de wetenschap- en onderwijsbijlagen van landelijke bladen werden veelvuldig geïllustreerd met zijn foto's. Toppers zijn de foto van een karkas van een schotse hooglander met aaseters en een nestmateriaal-verzamelande koolmees, erbij, de foto's die hij van vossen in de sneeuw maakte: veelvuldig gebruikt als vossen weer eens als spijtzwam in de Nederlandse natuurdiscussies werden aangehaald. Het laatste jaar had Martijn wekelijks een fotorubriek in de zaterdagse wetenschaps-bijlage van de Volkskrant met een toelichtende tekst; "Buiten beeld". Steeds over onderwerpen die net meer dan gemiddeld in de publiciteit waren. In 2000 verscheen zijn boek: "Buiten beeld, natuur in Nederland". Breed ontvangen als een tijdfasedocument voor de Nederlandse natuur. Martijn de Jonge ontving in 2001 bij de Zilveren Camera de derde prijs in de categorie "documentaire series". Tot 5 mei 2002 is in Galerie Melkweg de tweede expositie van Martijn de Jonges werk ingericht. De toegang is gratis!! De toegang is gelijk aan die van het restaurant. De Melkweg is gelegen aan de Lijnsbaansgracht 234A, nabij het Leidseplein. Een aanrader!

Fons Bongers

ONLINE: WWW.KNNV.NL/AMSTERDAM

De website is sedert de vorige editie van Blaadje diverse keren aangevuld, geactualiseerd, vernieuwd, aangepast, verrijkt met mooie artikelen en vele regionale waarnemingen van planten, slakken, dagvlinders, schelpen. Onder meer is de waarneming van een voorheen onbekend ruitertje (Gelatineschelpje (*Campanella caesia*)) beschreven. Op de site is het raadsel over de Clausilia in de vorige editie ontsleuteld. {Vale clausilia is Grote clausilia (*Balea biplicata*)} De website is bovendien vernieuwd met het verslag (beeld en tekst) van de excursie op 9 maart naar landgoed De Beek en Oud Naarden. Naar aanleiding van de excursie op 9 maart naar de Bussumerheide: Meer over de Limitische heide en de Nieuw Bussummerheide is te vinden op de site <http://www.ivngooi.nl/terreinen/limitischeheide/kaart.html>. Indien u suggesties heeft voor inhoud en vorm van de site, of een bijdrage wilt leveren, dan verzoeken wij u dit kenbaar te maken op harmat3@cs.com of op mijn postadres.

Namens de webredactie: Geert Timmermans

WWW.NATUURLOKET.NL

Advies van de redactie: mijd de site www.natuurloket.nl. In vele kranten, publicaties en zelfs in het 8-uur-journaal, is uitgebreid reclame gemaakt voor de informatie die op deze site te verkrijgen zou zijn: het voorkomen van allerlei

planten en diersoorten per vierkante kilometer. Het is niet waar. In het gunstigste geval wordt er gemeld dat in een vierkante kilometer van een bepaalde diergroep een aantal rodelijst-soorten (zonder soort-aanduiding) is aangetroffen. Het is een tijdrovende site, die duidelijk niet is bedoeld voor natuurliefhebbers, maar voor bouwers.

Fons Bongers

EXCURSIEVERSLAG BUSEXCURSIE NAAR TEXEL, ZATERDAG 13 OKTOBER 2001

Ik moest wel erg vroeg mijn bed uit, vond ik eigenlijk. Even over zeven stond ik naast V&D in Amstelveen te wachten op bus en deelnemers, want de reguliere opstaptelek op het Handelsplein was onbereikbaar vanwege bouwwerkzaamheden. Op het Stadionplein werd op het nippertje nog een deelneemster opgepikt, die niet uit de voeten kon, omdat allebei de zolen onder haar stappers hadden losgelaten, maar bij de hiel nog vastzaten (hoe bestaat dat trouwens: allebei op hetzelfde moment!). De derde opstaptelek was station Sloterdijk, waar de bus niet mocht parkeren. De deelnemers schoolden samen voor de ingang van het station, maar moesten allemaal nog even naar de wc, voordat ze de brede trappen naast het station afdaalden om de reis naar Texel te aanvaarden. Die begon dus bijna een kwartier te laat met veertig deelnemers aan boord, die een week eerder een lezing van Jip Louwe Kooijmans over de vogels van Texel hadden bijgewoond. (Een minicursus als speciale activiteit ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de afdeling, in samenwerking met de Vogelwerkgroep Amsterdam. Ja, we doen er wat voor om dit bijzondere jaar in de herinnering te laten beklipven!) De chauffeur van de touringcar verdient alle hulde, want zonder de toegestane maximumsnelheid te overschrijden haalde hij met de achterwielen over de sloot de boot, die afvoer zodra we aan boord waren. Vanaf 't Horntje reden we over de Pontweg naar de Oude Schans en vervolgens via het dorp Oudeschild naar de Ottersaat, een onderdeel van het natuurmonument Dijkmanshuizen. Gemaand door de chauffeur dat we vooral geen vieze schoenen mochten krijgen (hij had er geen zin in zijn bus na afloop te moeten reinigen), stonden we trappelend in de klei onze ogen uit te kijken naar trekkers en pleisteraars: een paar wilde eenden en wintertalingen tussen een dertig smienten, wat kokmeeuwen, tureluren, scholeksters en steenlopers. Steeds spatten watersnippen op van de oevers, soms troepjes van twintig of dertig. Honderden goudplevieren gingen af en toe de lucht in, een teken dat een roofvogel naderde. Het bleek een blauwe kiekendief te zijn, die ook een wolk spreeduven van het weiland de lucht in joeg. Kieviten en wulpen volmaakten het beeld. Door het mooie weer was het vandaag een drukke trekdag voor graspiepers, die we de hele dag in kleine clubjes zagen overkomen. Bij de IJzeren Kaap (Oostkaap), die buitendijks ligt ter hoogte van Oosterend, stapten we uit om er naar geoorde futen te kijken. Er waren er maar een paar, moeilijk te herkennen door fel tegenlicht. Veel aandacht trok een tapuit, die zich vaak op de stenen bij de kaap liet zien. Op het water waren verder alleen wat eidereenden en een gewone fuut. Op een staak ver van de dijk zat een aalscholver. De Waddenzeedijk verder volgend passeerden we het Waagejot, waar geen behoorlijke parkeerplaats was, zodat we drie kluten en een paar honderd grauwe ganzen vanuit de langzaam rijdende bus moesten bekijken. In De Cocksdorp ontscheepten we voor een

korte wandeling naar de Kleine Schorren bij De Robbenjager, waar we twee velduilen uit de dorre helm opstootten, die zich tot dat moment onbespied waanden. Er vloog nog een late boerenzwaluw rond. Door Jips telescoop konden we nog net een stuk of tien zeehonden zien liggen op een zandbank ver naar het oosten in het Eijerlandse Gat. Insectenliefhebbers kwamen ook aan hun trekken: op een grote nog volop bloeiende zeeraket draaiden drie vuurvliedertjes hun gloeiende wiekjes half geopend in de zon. En er vloog ook nog een atalanta voorbij. Trekkende smellekens, waarom de noordpunt van het eiland een zekere vermaardheid heeft, hebben we niet gezien. In het restaurant onder aan de Zanddijk bij de Slufter konden we met koffie en gebak op verhaal komen en wie er zin in had, ging de strandvlakte op om te kijken naar nog steeds bloeiend Engels gras en zulte, naar uitgebloeide zeepostelein en lamsoor en naar grote parasolzwammen. Aan vogels was minder te beleven dan gehoopt: putters, graspiepers, spreeuwen, een blauwe kiek, kauwen en een bonte en een paar zwarte kraaien. Wie het aandurfde, liep het sinds 1 september weer opengestelde pad door de Geul, te beginnen bij paal 9. Wie minder goed ter been was of zich liever aansloot bij de vogelaars, gingen door naar de Mok, waar we elkaar weer zouden ontmoeten. De eerste kilometer vonden de wandelaars een makkie, maar dat veranderde achter de plas, waar drassige stukken bypasses nodig maakten, die soms nauwelijks te lopen waren. Struiken zaten vol rijpe vruchten: honds-, duin- en rimpelroos, duindoorn, wilde liguster, gewone en dauwbraam en wilde kamperfoelie. Ook bloeiden nog veel duinrozen, tormentil, brunel en kleine leeuwentand (thrinicia). We vonden het zeldzame geelhartje, dat het laatste jaar veel terrein op Texel terugveroverd. Een aardig tegenwicht voor de vele verdroogde en uit elkaar gerukte lijken van eerstejaars zilver- en kleine mantelmeeuwen, in de nazomer omgekomen door voedselgebrek. Er waren ook levende vogels: we hoorden het biggengekrijs van een waterral, zagen een torenvalk bidden boven het duin en een bruine kiekvrouw in de verte, hoorden de trekroep van talrijke watersnippen, vinken, kepen, koperwieken, zanglijsters, veldleeuweriken en graspiepers (natuurlijk!). In de tropisch-vochtige vallei groeide het mos tot manshoogte in de oude vlieden. Daar werden ook de meeste paddestoelen gevonden: zwartwordende wasplaten, de spekzwoerdzwam, heel veel oranjebruine trechterzwammen, allerlei mycena'tjes en nog niet helemaal uitgegroeide geweizwammen. Op de Mokweg voegden de wandelaars zich bij de vogelkijkers, waar ze nog konden genieten van de aanblik van een paar fraai uitgekleurde slobeendwoerden, een stelletje pijlstaarten, vier rotganzen, een dikke honderd wulpen, wat zilverplevieren en een flinke troep rosse grutto's, kanoeten en bonte strandlopers. Ver weg, bij het Molwerk, beende een kleine zilverreiger, maar die heeft lang niet iedereen gezien. Bergeenden waren de opvallendste vogels van de Mok. We hebben het op deze dag erg getroffen. Met 22°C, een zwakke zuidzuidoostenwind en alleen een lichte heiligheid hadden we het nauwelijks mooier kunnen hebben. De volgende dag was het zwaar bewolkt met af en toe wat regen en meer wind. En Jip Louwe Kooijmans betoonde zich een uitnemende vogelgids, die anderen wist te laten meegenieten van wat Texel aan vogels te bieden heeft.

Henk van Halm

EXCURSIEVERSLAG: ZUIDPIER VAN IJMUIDEN OP 3 FEBRUARI 2002

Wat biedt de Noordzee op een zonovergoten dag, met een koud windje maar zonder storm zoals 2 en 4 februari, voor de KNNV-er! Je zou zeggen dat de eidereend net zoveel esthetisch genoeg beleeft, getooid in zijn wonderschone verenkleed, als wij die ons eraan vergapen. Maar deze eend, klaar voor de balts, heeft genoeg publiciteit gehaald, zodat we wat langer stilstaan bij steenloper, fuut, zeekoet en aalscholver. De steenloper, *arenaria interpres interpres*, heeft nog vier ondersoorten, zo is met DNA-onderzoek vastgesteld, soorten die waarschijnlijk 25.000 jaar geleden ontstonden door het ijs dat de populatie splitste in afgesloten gebieden. We zien er ã©ã©n zitten met een geel/groen ringetje aan de poot. Deze is in 2000 met nog 220 andere geringd bij de Hondsbossche Zeewering, om er een indruk van te krijgen hoelang deze trekvogel uit Canada, Groenland en Scandinaviã« blijft hangen. Dit tellen is zinvol. De Ramsar Conventie heeft bepaald dat, als vastgesteld wordt dat 1% van de populatie (700 exemplaren) zich ophoudt in een bepaald gebied, er op internationale belangstelling gerekend kan worden om het gebied een beschermd status te geven. Dat we rond 4000 overwinteraars hebben (Engeland 44.000), is bijzonder. De meeste steenlopers - de andere ondersoorten - trekken, weliswaar via de Wadden om op te vetten, veel verder, naar Afrikaanse kusten. Daar zijn er wel 317.000 geteld. Wij zijn de noordelijkste overwinteringsplaats en tevens de zuidelijkste overzomeringsplaats. Er zijn maar enkele broedparen. Bijna alle steenlopers broeden aan de kusten hoog boven de poolcirkel. Nog een paar weken en dan is het zover. IJverig eten de steenlopers strandvlooiën weg uit het wier, hakken in visresten van de hengelaars, peuteren in schelpdieren, krabbetjes en kreeftjes, zij aan zij met paarse strandloper en bonte strandlopers in winterkleed. Als we onze ogen over het water laten gaan, worden we getroffen door honderden wit oplichtende bolletjes, het satijn van de satijnduiker, de naam die de fuut, *Podiceps cristatus*, ooit kreeg vanwege haar bijdrage aan de hoedenindustrie. De komst van trekkende futen uit gebieden van de Botnische golf is een echt wintersverschijnsel. Het botst een beetje met ons beeld van de solistisch broedende fuut in het zoete water. Wie goed kijkt ziet hier een uitgebreid baltsgedrag op zee waarbij sommige vogels, zoals de eiders, al volop in zomerkleed zijn. Dikwijls trekken de vogels gepaard naar de broedplaatsen, in Sleeswijk Holstein bijvoorbeeld waar ze in kolonies broeden. Dat komt ook in onze randmeren voor, daar waar veel voedselrijk water is, maar minder ruimte voor beschut nestelen. Het gaat goed met de fuut in ons land door waterzuivering en jachtverbod, en de verspreiding in Noord-Holland van solistisch broedende paren neemt toe. Het aantal eieren is groter, zes of zeven, dan in de kolonies (2-3). Als de jongen groot zijn, is er een trek naar overzomerings- en rui-gebieden, bijvoorbeeld onder de zuidkust van Friesland, waar tussen half augustus en half september ook trekvogels uit het noorden zich bij aansluiten. Gedurende 30 dagen en meer kunnen de vogels niet vliegen. Daarna trekt een deel van de Nederlandse vogels weg naar het zuiden van de Noordzee. Geringde exemplaren zijn aangetroffen in de meren van Zwitserland en zuidelijk Europa. Een deel blijft hier en drijft wellicht op zee, legt de nek op de rug met de kop in de stuit om vet op te nemen, die dan weer met de poot over het verenkleed wordt gesmeerd, waardoor we de witte onderzijde van de vogels zien blinken. Een echte olievogel is de zeekoet, waarvan we er een stuk of 10 zien. Samen met de alk en de papegaaiduiker lijdt deze vogel het

meest onder olielozingen en rampen waarbij ongeraffineerde olie vrijkomt. Het geeft de burger moed ze zo dichtbij te kunnen waarnemen. Het verschil tussen mannetje, vrouwtje en jonge vogel is in de winter, zover ik weet, niet te zien. Bekend is, dat de vogels van Ierland en de Britse eilanden, na de broedtijd van september tot maart, op zee leven. Ze broeden hun enige ei als een pinguïn uit en na 14 dagen springt het onvolgroeide jong de rotsen af de zee in. Als de jongen vliegklaar zijn ondernemen ze een echte trek naar zuidelijke gebieden langs de Franse kust. De oudere vogels zwerven en zijn nu wellicht door de stormen uit het westen te zien. In maart keren ze terug naar de broedgebieden, waar ze spectaculaire baltsvluchten maken, ook onder water. In de ANWB-gids is de vogel in zijn gedrongen houding op zee het beste weergegeven. We zien ze duiken naar vis, maar ze overleven ook op schelpdieren, pieren en wier. Een paar weken geleden bracht de storm veel zwarte zee-eenden en de gekuifde aalscholver in het zicht. Het verschil met de gewone aalscholver was opmerkelijk, vooral de scherpere snavel, het groenglanzende kleed en de sprong uit het water voor de duik. Nu konden we maar niet beslissen of we de gewone aalscholver, *P. halacrocorax sinensis*, dan wel de gekuifde, *P.h.aristotelis*, in de golven zagen vissen. Opvallend, hoe de gidsen onderling in de omschrijvingen verschillen. Ik geef *Aristotelis* graag de eer van zijn of haar aanwezigheid, maar daar was die uiteindelijk toch te dik voor, te stevig, ook de snavel, alhoewel de kleur, tja... Aan de Noorse kust en op de Britse eilanden woont als standvogel *P. halacrocorax carbo*. Hier is het *sinensis* en dat is wel een trekvogel, die uit het zuiden van de Oostzee hierheen komt en die van ons vliegen naar de Franse westkust en verder. Het aantal broedvogels is sinds jaren gestabiliseerd op 200.000 aalscholvers. Sinds 1975 hebben de beschermende maatregelen voor een successtory gezorgd, zoals nu voor de grauwe gans. De aalscholvers konden zich in de zoetwatergebieden herstellen, zodanig dat er ook in de getijdengebieden, de Wadden - Vlieland voorop - gebreed ging worden. Rond 700 paar. Voorheen waren het daar uitsluitend zomergasten. In het najaar, de ruiperiode, zie je nu aan de kust duizenden aalscholvers, naast die op het IJsselmeer, wat een belangrijk overwinteringsgebied blijft. We zagen verschillende aalscholvers in voorjaarstenue naar vis duiken, waarschijnlijk diezelfde jonge kabeljauw en platvis waarmee de hengelaars succes hadden. Ze kunnen tot 20 meter diep jagen, met zulke snelheden dat ze de vis inhalen. Soms liggen ze diep als duikboten met telescoop in het water, de snavel in de lucht om de dikke vangst door het keelgat te laten zakken. Tot slot zagen we bij het eendenrijke duinmeer twee vreemde meeuwen staan, kleiner dan zilvers, geen stormmeeuw, maar wat wel? Het was te koud. Ga gauw kijken, want het voorjaar roept de overwinteraars en trekt de badgasten aan. NB Het vorige artikel over de problemen met de Noordzee staat in [Blaadje 2001-2](#).

Jan Maarten Fiedeldij Dop

EXCURSIEVERSLAG: GANZENEXCURSIE IN WATERLAND DOOR IVN EN KNNV

Op 24 februari 2002 met Maarten Hoeve en Jan Maarten Fiedeldij Dop. We fietsen met zesentwintig personen door Waterland bij ongeveer drie graden en een stevige zuidenwind. We zien bij Durgerdam acht grutto's, aankondigers van de lente. "Ze zijn vroeg", zegt Frank Visbeen. Hij zag al twee weken eerder

de grutto's in Waterland. Frank werkt bij de Vereniging Agrarisch Natuurbeheer in Waterland, waarbij meer dan tweehonderd boeren zijn aangesloten. Er wordt geprobeerd om samen met de boeren de milieu- en natuurwaarden van Waterland te vergroten. Voor de ganzen worden er concentratiegebieden afgesproken, waar de vogels niet worden gestoord. De boeren worden schadeloos gesteld, al moeten ze soms maanden op hun geld wachten. Het natuurbeheer bestaat onder andere uit het niet bemesten en maaien van slootranden, het onder water zetten van percelen, het reserveren van graasgronden voor zwanen en het in de hand houden van broedende grauwe ganzenparen door het schudden van de eieren. Waterland staat en valt met het boerenbedrijf. Hier komen de grutto's voor terug uit Afrika. In het boeren zit de klad want steeds meer boeren haken af. Is het de oplossing voor de boer om landschapsbeheerder te worden? We fietsen naar de boerderij van de familie Breedijk bij Holysloot. We zien onderweg wolken goudplevieren, Kieviten, wulpen, smienten, spreeuwen en overal ganzen: kol- grauwe en brandganzen en hier en daar een torenvalk. De buizerds veroorzaken onrust en enkelen zien een slechtvalk, die een zwarte kraai achtervolgt. We worden hartelijk verwelkomd met koffie, thee en cake. Greet: "De ganzen komen al jaren; het aantal neemt toe. De schade bestaat uit het eten van gras, het vertrappen en wroeten van het gras en de uitwerpselen van de vogels, waardoor het gras groeivertraging oploopt. De schade was in 2001 twintigduizend gulden. Het vee moet langer op stal en moet bijgevoerd worden. We hebben tachtig hectare grasland en schatten dat tweeëndertig hectare schade zal oplopen, om de vergoeding van de schade moeten we bedelen. In 2001 kregen we zeventigduizend gulden vergoed, terwijl de schade veel hoger was. De mkz-premie wordt wel door de boeren opgebracht! De slachtvergunningen kosten meer, de marktprijzen dalen voor melk en vee. Wij proberen nieuwe wegen te zoeken door de Waterlandse producten te promoten; wij denken aan een soort keurmerk als Max Havelaar. Biologisch boeren is niet eenvoudig en de overheid stimuleert biologisch boeren niet. Er zijn zoveel regels en voorwaarden aan verbonden, dat de boeren er niet aan beginnen. Biologisch voer kost vijftien cent meer. Teun denkt dat de boeren uiteindelijk verdwijnen in Waterland. Wat gebeurt er verder met het gebied? Sinds de Middeleeuwen wordt er vee gehouden in dit gebied." De dochters van Greet en Teun, een biologe en andragoge, hebben een zorgboerderij opgezet waar mensen die daar behoefte aan hebben kunnen tuinieren of met het vee leren omgaan. Hieruit moeten dan aanvullende inkomsten ontstaan. Gerard ziet een parallel met Maatwerk afdeling Herstel. Hier zijn langdurig werklozen werkzaam met het herstel van de forten rond Amsterdam. Cor Knip uit Zuiderwoude is een van de tien boeren die samen driehonderd hectare grond reserveren voor de winterganzen. Een zorgboerderij past bij hem niet, Cor beheert zijn melkveehouderij optimaal. Hij wil wel meewerken aan natuurbeheer als dit volwaardig betaald wordt. Ton Pietersen, boswachter bij Staatsbosbeheer, wordt gevraagd hoe hij zijn idealen met de boeren deelt. Ton vindt dat de overheid een keuze moet maken. Blijft Waterland een veenweidegebied of wordt het bos? Als de overheid het eerste wil, dan moet ze de boer als natuurbeheerder voor zestig procent van zijn inkomen steunen. Ton voelt zich met zijn inzet alleen gelaten, hij krijgt steeds meer taken en geen ondersteuning en middelen. De landbouw is extensief geworden. Er is veel natuur verloren gegaan. Het overleg tussen boeren en overheid is voor Ton van

groot belang, het boeren en landschapsbeheer gaan niet altijd samen. Waterland moet landschapspark worden, oppert Ton tot slot. Er ontstaat een discussie over de mogelijkheden om Waterland te beschermen. Ondertussen zijn projectontwikkelaars al actief in Waterland. Komen hier landhuizen? vraagt een aanwezige. We fietsen met een omweg terug naar de Mokumse skyline. Een vlotte jongen van televisie Noord-Holland houdt Frank Visbeen een microfoon onder de neus. Op de achtergrond foerageren brandganzen en twee sneeuwganzen; die zijn hier zeldzaam maar worden in Canada als een ecologische ramp gezien! Ze eten daar de toendra's kaal. We fietsen verder tegen de wind in naar de bebouwde kom: van sprookjesland en politiek.

Jan Maarten Fiedeldij Dop & Gerard Schuitemaker

EXCURSIEVERSLAG, 7 APRIL 2002 VOGELS WAARNEMEN

Om 6.30 uur stonden we met een groepje van ongeveer 10 deelnemers bij de stenen poort van het Flevopark- mooi weer maar wel koud. De bedoeling was om zo geconcentreerd mogelijk vogelgeluiden te beluisteren en naarmate het lichter werd ook de vogel zelf op te sporen. Een kijk- en luisteroefening dus met de voldoening de vogel dan ook te kunnen benoemen. Min of meer afhankelijk van het weer hebben vogels een vast moment voor zonsopgang waarop zij beginnen te zingen. Zo is dat in het park in gemiddeld aantal minuten voor zonsopgang voor de merel om 43 min. dan de zanglijster 41 min, roodborst 34 min, fitis 22 min, winterkoning 21 min, koolmees 17 min en vink 8 min. Dit is afhankelijk van hun gevoeligheid voor lichtintensiteit (bij regen en wolken beginnen ze later), een soort vogelklok dus. De merels waren al stiller. Een winterkoninkje zat dichtbij keihard en schel, trillend en met afhangelende vleugeltjes zijn liedje in strofen op te voeren – een triller, een roller enkele volle tonen of in vier stukken: een slag, een ratel, een draai en weer een slag. Het blijft moeilijk. Verder een roodborstje, heggenmusje, houtduiven en natuurlijk tussendoor het geschreeuw van de halsbandparkieten en de vreemde klokklok geluiden van de reigerkolonie. Zo intens luisterend en kijkend doe je over een stukje van een paar honderd meter al een half uur. Het zeer gevarieerde repertoire van de boomklever was de hele ochtend te horen. Hoog in de boom de tjiftjaf uit Noord Afrika die naar zijn strakke zang is genoemd, maar ook de uiterlijk daarop lijkende eerste fitis. De fitis is helemaal over de Sahara gevlogen en zingt een zacht maar scherp beginnend en dalend deuntje vol zoete toontjes. Even later joegen, boven een bosgedeelte vol stinzenplanten vliegend, twee grote bonte spechten voortdurend achter elkaar aan, een prachtig gezicht in de lage zon. Tot ieders verrassing begon een koperwiek zijn babbelachtige liedje met uithalen af te draaien en hij bleef heel mooi voor ons zitten. De trek naar het noorden is voor koperwieken en kramsvogels op gang gekomen en ze zijn dan erg onrustig. Bij het laantje met kastanjes begon nu de eerste zwartkop te zingen met zijn volle ronde harmonieuze tonen, vanwege enig tegenlicht niet voor iedereen goed zichtbaar. Steeds weer luisterend groenling, boomkruiper en – in de verte.. vink!, natuurlijk ook de koolmees en het "belletje tsi tsi tingelingeling" van de pimpelmees. Aan de overkant van de begraafplaats hoog in de populieren enkele zwarte kraaien ruziënd met 4 roeken bij hun nest! Roeken zijn erg schaars in Amsterdam. Nog het bolle nestje uit spinrag, haren, veren en korstmossen van een staartmees bewonderd. Binnenin vouwt het meesje zijn

lange staart dubbel. Toen we het park richting Waterland uitfietsten ontdekte een deelneemster een zeer tam paartje krakeenden die met hun gepoets prachtig de fijne tekening en witte spiegel toonden. Op de dijk bij de IJdoornpolder aangekomen dichtbij een grote groep kempaantjes met enkele mannetjes al op kleur met zwarte, witte en bruine kragen en de veel kleinere vrouwtjes er tussendoor. De soort is heel schichtig in de trektijd en een passerende man op klepperende klompen joeg de groep al op de vlucht. Aan de andere kant kramsvogels -met grijze stuit- in de wei. Een mannetje bruine kiekendief trekt de aandacht - met zijn flauwe V-vorm schrikt hij veel op. Op het "plasdras" stukje zagen we met onze kijkers talloze steltlopers zoals kluten, tureluurs, IJslandse grutto's, bonte strandlopers en kemphanen. Volop voorjaar met baltsende kieviten, die een nestkuiltje draaiden en grutto's, die na een vlucht met vertraagde vleugelslag landen en dan -met witte ondervleugels omhoog gehouden - "vlaggen", hier zit ik! Nog enkele smienten, een slobbeendman en paartjes wintertalingen aan het slobberen. Veel trek van graspiepers en kwikstaarten. In het rietveld de eerste krassende rietzanger gehoord en vlakbij het mannetje en vrouwtje van de rietgors gezien. Leuke vogelexcursie en 12 uur iedereen weer naar huis. Ik hoop dat Henk van Halm op 20 april ook zoveel ziet en hoort op de vervolggexcursie in het Amsterdamse Bos.

Evert Pellenkoff

Let op: wijzigingen busexcursies WELKOM OOSTENRIJK TOURS

Wij gaan het nu proberen met Oostenrijk tours uit Diemen. Onze wensen en dat zijn er best wel wat hebben wij duidelijk gesteld aan deze busonderneming, zoals geen muziek en niet roken in de bus en dat er gebruik gemaakt mag worden van de WC. Ook het in en uitlopen met natte laarzen, etc. etc. Hopelijk treffen wij het nu beter dan met de chauffeurs van Streefreizen.

Let op: Opstap plek bij de Febo gaat vervallen. Dat wordt WTC (World Trade Centrum) te bereiken met sneltram lijn 50, 51 en tramlijn 5. Natuurlijk uitstappen bij WTC, trappetje aflopen en dan staat u op het parkeerterrein van ABN-bank, daar mag de bus parkeren. Amstelveen blijf hetzelfde en Sloterdijk zijn wij al aan aangewend. De busexcursie wordt een klein beetje duurder. De prijs hebben wij vastgesteld 20 euro. Mocht dit voor iemand een bezwaar zijn neem dan contact op met mij.

Gerritje Nuisker

ZATERDAG 6 JULI 2002 KNNV INVENTARISATIEDAG IN DE SLATUINEN

Voorgeschiedenis. Begin 1900 was op de plaats van de tuin het Wilhelminapark, een Versaillespark in het klein met vijver, fontein en theehuis. In de oorlog is dit waarschijnlijk in verval geraakt. Tot 1984 had het stuk grond kwekerijbestemming en was het verpacht aan de kwekersfamilie Hendriksen. Vanaf begin jaren tachtig raakte het terrein in onbruik en kregen bomen, struiken en planten vrij spel. Deze wildernis bood een prachtige aanblik voor de omwonenden en was een paradijs voor vogels. De gemeente besloot in 1986 tot een rigoureuze opruiming en kapte bijna alle bomen. Daarop namen buurtbewoners zelf het initiatief om van het inmiddels braakliggend terrein een natuurtuin te maken met een sociale en educatieve functie. Het stadsdeel

stemde ermee in en verleende subsidie. In 1992 startte men met het verwijderen van puin en afval, het aanleggen van houtwallen, stapelmuurtjes en paden, en werden er een moeras, sloot en vijver gegraven. Intussen is de tuin uitgegroeid tot een bijzondere plek midden in de stad, er te lopen geeft een echt buitengevoel, door vogels, kikkers en allerlei planten die je aan je jeugd herinneren. Voor degenen die de tuin nog niet bezochten: het is een door huizen omsloten terrein, de ingang van de natuurtuin ligt tussen de Slatuinenweg 43 en 45. Wat in het begin een nadeel leek te zijn, het natte en vochtige karakter, het schaarse zonlicht tot maart, is nu de charme van de tuin. Hij heeft veel water, sloten, een vijver en een moeras. Het eerste bezoek van de KNNV aan natuurtuin De Slatuinen was in juli 1997. Men liep enthousiast en genietend rond, men stond verrukt gebogen over de greppelrus, dat hardnekkige grasje waar ik de naam niet van kon vinden, allerlei plantennamen en verbanden met beheer en omgeving kwamen ter sprake. Men dronk koffie op het gras, dat had nog nooit iemand gedaan, het was een mooi beeld. Henk van Halm was erbij en schreef er een stukje over in Trouw. Het waren de beginjaren van de natuurtuin en ik was er niet helemaal zeker van of het wel zou lukken met de tuin, met zijn vele brandnetels, zevenblad, haagwinde en springbalsemien. Door verkeerde aanleg en geschuif van aarde en weggemoffeld puin was er vooral in het tweede jaar een explosie van pioniersplanten, die erg hoog werden, een meter hoge pastinaak was niets bijzonders. Het eerste jaar had ik op de kale grond een bermmengsel uitgezaaid en dat oogde meteen wel kleurrijk. Omwonenden, het stadsdeel en zelfs mensen van mijn werkgroep vroegen of er niet meer geschoffeld moest worden. Door jullie bezoek kreeg ik weer vertrouwen dat het wel zou lukken. Nu, vijf jaar na dat eerste bezoek, is er rust in de beplanting gekomen, er komen spontaan rietorchissen op; goudveil, varens, mossen en grassen hebben zich uitgebreid, het oogt allemaal natuurlijker. Vooral zaailingen van de grassen en varens, ook mossen, kan ik niet op naam brengen, ik hoop dat de inventarisatiedag veel verrassingen zal brengen en verheug me op het bezoek.

Jose Kennis

PLANTEN- EN PADDESTOELENWERKGROEP

De data worden telkens vastgesteld voor een halfjaar. Voor nadere informatie kunt u terecht bij een van de leden van de werkgroep. De bedoeling is het door de werkgroepleden meegebrachte materiaal eerst samen te demonstreren en daarna moeilijke exemplaren nauwkeurig te onderzoeken of te determineren. Grotendeels is dat plantaardig materiaal, maar in de herfst ook vaak wat paddenstoelen; zowel vers als gedroogd. Voor het determineren van moeilijke plantensoorten is voldoende literatuur voorhanden. Bij paddenstoelen komen we vaak niet verder dan het geslacht. Voor soortnaamgeving bij paddenstoelen is een aparte microscopische techniek noodzakelijk. Wie deze eis aan zich stelt kan doorstromen naar de Paddenstoelen-werkgroep voor microscopie. Tijdens de werkgroepavonden worden allerlei persoonlijke afspraken gemaakt, soms met kleine groepjes, soms voor de hele werkgroep, bijvoorbeeld om samen een kilometerhok te inventariseren voor FLORON of om orchideeën aan de Amstelveense Poel te tellen. Werkavonden op aanvraag, in de PABO in de Jan Tooropstraat.

Ger van Zanen

PADDESTOELENWERKGROEP VOOR MICROSCOPIE

De data worden telkens vastgesteld voor een halfjaar. Voor nadere informatie kunt u terecht bij een van de leden. De bedoeling is ongeveer hetzelfde als de Plantenwerkgroep, alleen op een wat hoger niveau, d.w.z. door werkgroepsleden meegenomen materiaal eerst demonstreren en daarna ieder met eigen microscoop, of eventueel twee personen met één microscoop, een keuze daaruit onderzoeken of determineren. Daarvoor zijn natuurlijk ook wat determinatieboeken nodig. De cursusleider zorgt voor veel specialistische literatuur. Werkavonden van de werkgroep: op aanvraag, ze worden gehouden ten huize van Nel Ypenburg.

Ger van Zanen

HYDROBIOLOGISCHE WERKGROEP

De werkgroep houdt zich bezig met waterorganismen in de ruimste zin. Sommige leden van de groep hebben zich gespecialiseerd in algen of in het maken van preparaten. Ook werken we aan inventarisaties van waterdiertjes in relatie tot de waterkwaliteit van een gebied. De werkvondten zijn momenteel de eerste maandagavond van de maand, aanvang half 8, meestal in huize Zon Alom, Abcouderstraatweg 77, bereikbaar met bus 120 of 126 vanaf Metrostation Holendrecht. Uitstappen 1e halte v.d. Abcouderstraatweg. Wie eens een avond wil bijwonen of anderszins belangstelling voor de werkgroep heeft, kan het beste eerst bellen naar onderstaande telefoonnummers, want plaats en dag veranderen wel eens en ook gaan we wel eens overdag wateren bemonsteren. Joop Nijman telefoon 6901940 Ton van Haaren telefoon 6145389.

Ria Hoogendijk

WERKGROEP BEERDIERTJES

Nog steeds in oprichting is de Werkgroep Beerdiertjes (Tardigrada) van de KNNV Amsterdam. De bedoeling van deze werkgroep is het in kaart brengen van de in Amsterdam aanwezige beerdiertjes in hun leefomgeving. Daarom zoekt de werkgroep leden die zich willen inzetten voor het zoeken, prepareren en determineren van beerdiertjes, maar ook voor determinatie van de substraatplanten (veelal mossen en korstmossen) (of interessante dieren verschijnen).

Verdere informatie:

Jan van Arkel (020-6710551)

INSECTENWERKGROEP

De insectenwerkgroep is een platform en een studiegroep voor mensen binnen de KNNV, die graag hun insectenkennis willen verdiepen en impulsen willen krijgen voor zelfstudie, alsook hun kennis/vaardigheden willen delen met anderen. Je kunt lid-op afstand zijn, als je van plan bent af en toe te komen of alleen op de hoogte gehouden wilt worden van bijzondere activiteiten. Voorlopig komt de kerngroep bij de leden thuis. Vorig jaar kwamen we bijeen op een vast tijdstip en wel de tweede woensdag van de maand. Daarnaast

waren er extra activiteiten. Per avond wordt via de email van tevoren het programma bepaald op de vaste dag en ook worden bijzondere activiteiten aangekondigd. Voor februari aanstaande gaat het over "insecten in huis en voorraad" en zal worden gedemonstreerd worden hoe een genitaalpreparaat wordt gemaakt (klanders). Daarnaast zullen dia's gepresenteerd worden, die door Nico Schonewille zijn bijzondere oog genomen zijn. Daarnaast zullen beelden getoond worden van een totnogtoe onbekend, maar redelijk algemeen voorkomend "huisdier". In maart zullen Han Beeker en Yvon Swerissen een Hymenoptera-avond verzorgen met ongetwijfeld veel graafwespen in de schijnwerpers. Nieuwkomers leren insecten determineren, eerst op orde, dan op familie. Dan verder leren ze tekenen als een wijze van waarnemen. Voorts fotograferen en vaardigheden ontwikkelen in verband met studie naar insecten en andere geleedpotigen zoals spinnen. Er wordt voorzien in een programma, waar altijd door het 'inhaalprincipe' kan worden ingezet. We zullen als groep, of in kleine groepjes op een terreintje van Han Beeker ook dit jaar het gedrag gaan bestuderen van graafwespen. Andere excursieidee's bespreken we graag gezamenlijk. Kosten voor de benodigdheden, zullen steeds hoofdelijk omgeslagen worden. Als ze er ¼berhaupt zijn. Geïnteresseerden kunnen een mailtje sturen naar Wnierop@chello.nl

Badda Beijne

MOSSENWERKGROEP

De winter en het vroege voorjaar zijn een heel geschikte tijd om met mossen te beginnen, omdat ze juist dan hun groeiperiode hebben, als het gras nog kort is en de bomen nog weinig schaduw geven. Ieder die zich bezighoudt met planten-gemeenschappen ontdekt dat kennis van mossen, in elk geval de meer algemene soorten, daarbij onmisbaar is. Mossen, pincetten en voor zover mogelijk prepareerglaasjes en literatuur zelf meenemen. Microscopen zijn aanwezig. Het beschikken over betrouwbaar vergelijkingsmateriaal is met name voor beginners een handig hulpmiddel voor zelfstudie. Beginners worden zoveel mogelijk geholpen om vertrouwd te raken met de in de literatuur gebruikte termen. En, in tegenstelling tot wat men vaak denkt, mossen zijn niet zĳ moeilijk en de algemene soorten zijn toch vrij snel in het veld te herkennen. Hulp bij het determineren en controle van vondsten kun je als vanouds vinden bij de mossenwerkgroep van de KNNV afdeling Amsterdam. Nieuwe leden zijn welkom! Graag even bellen met Ad Bouman, voor eventuele verdere informatie. De werkavonden worden gehouden in het biologielokaal van het Cartesius Lyceum, Frederik Hendrikplantsoen 7a. Aanvang telkenmale om 19.30 uur. De data van de werkavonden in de het eerste halfjaar van 2002 zijn: 15 mei en 5 juni.

Ad Bouman

IVN NATUURWANDELINGEN 2002

Info: 020 - 6841472

Excursie, 5 mei bedreigde flora Amstelpark, 13.30 uur, start: IVN gebouwen.

Parkexcursie Flevopark, 19 mei 10.00 uur, met speciale aandacht voor vogels.

Parkwandeling Amstelpark, 2 juni 13.30, start: Hoofdingang Amstelpark, Europaboulevard 1

Fietstocht Ecolint, 23 juni 11.00 uur, start: hoofdingang Amstelpark.
Parkwandeling Amstelpark, 7 juli 13.30 uur, start: IVN Gebouwen.
Stadswandeling Plantagebuurt, 10 juli 19.00 uur, start:Hugo de Vriescentrum,
Pl. Middenlaan 2
Bomenwandeling Zorgvlied, 23 juli, 11.00 uur, start: ingang begraafplaats
Zorgvlied, Amsteldijk Excursie bedreigde flora, 4 augustus 13.30 uur, start: IVN
gebouwen.
Excursie heemtuin Sloterpark, 18 augustus 12.00 uur, start: ingang
kinderboerderij 't Ruige Riet, pr. Allendelaan 2 (t.o. Sloterparkbad)

SPOORZICHT DIEMEN

Geachte bezoekers en redacteurs van de site van het Diemer Platform
Spoorzicht Groen: De site Park Spoorzicht zit momenteel op
<http://members.lycos.nl/diemen> dus niet langer op een van de oude adressen:
EXCURSIES PARK SPOORZICHT Agenda 2002 - 26 mei (planten) - 14 juli
(vlinders) - 22 september (paddestoelen) - 20 oktober (paddestoelen) - De
rondleiding begint om 11 uur, vanaf de parkeerplaats aan de noordzijde van het
NS-station Diemen Centrum. - Kledingadvies: Waterdichte schoenen of
rubber laarzen aanbevolen. Spiegeltje en loepje meenemen. Deelname gratis.
Alle excursies gaan altijd door, ongeacht weersomstandigheden. Met
vriendelijke groet,
Jan Willem Wertwijn

IVN AMSTERDAM ORGANISEERT ZOMERMARKT OP 23 JUNI 2002

IVN-afdeling Amsterdam organiseert op zondag 23 juni van 11:00 tot 18:00 uur
een zomermarkt. Op deze dag zijn er marktkramen waar natuur- en milieu-
organisaties hun doelstellingen uitdragen en op kleine schaal hun producten
zullen verkopen. Ook zijn er excursies door het Amstelpark en tochten voor
kinderen van 8 tot 12 jaar. Ter afronding van de natuur-gidsencursus worden
deze activiteiten door de afstuderende cursisten georganiseerd en uitgevoerd.
Hoe laat de excursies zijn is nog niet bekend. Voor informatie kan er t.z.t.
gekeken worden op de website van het IVN onder afdeling Amsterdam.
www.ivn.nl Ook is er een fietstocht door het ecolint. Deze begint om 11.00 uur
vanaf de hoofdingang van het Amstelpark. Daarnaast is er een tweedehands
boeken- en platenmarkt. Waarschijnlijk komen er ook dieren zoals cavia's,
konijnen en geiten, zodat het aantrekkelijk is voor kleinere kinderen. De KNNV
([beeldverslag](#)) heeft ook met een kraam op de zomermarkt.
Met vriendelijke groet, Lucas van Loenen secretaris IVN-afdeling Amsterdam

NATUURVERENIGING DE RUIGE HOF

vogelwandelingen De Ruige Hof verzorgt vanaf 20 april 2002 weer een serie
vogelwandelingen in de natuurgebieden tussen Amsterdam Zuidoost en
Abcoude. Tijdens de wandelingen zal bijzondere aandacht worden geschonken
aan de moerasvogels die er broeden, de roofvogels die er jagen en al de
andere gevleugelde vrienden die zich in het natuurgebied ophouden. De
wandeling worden op zowel zaterdag- als zondagochtenden gehouden.
Verzamelen om 09.00 uur bij Zon Alom, Abcouderstraatweg 77 Amsterdam
Zuidoost. Kosten - 0,75 voor Ruige Hof-leden en - 1,25 voor niet-leden.
Graag laarzen mee, liefst ook een verrekijker.
De laatste 5 vogelwandelingen worden gehouden op:

Zondag 12 mei 09.00 uur - 11.30

Zaterdag 25 mei 09.00 uur - 11.30

Zondag 9 juni 09.00 uur - 11.30

Zaterdag 22 juni 09.00 uur - 11.30

Zaterdag 29 juni 09.00 uur - 11.30

Fons Bongers (Op de eerste wandeling, 27 april: Bokje, boomvalk, heer en dame bruine kiekendief, halsbandparkiet, 2 sperwers, zwartkoppen, heggmussen, blauwborst en alle tijd voor uitleg en een goed bekijken.)

WAARNEMINGEN in de Regio Amsterdam die door hun bijzonderheid interessant zijn voor lezers van **Blaadje**, kunt u, vergezeld van een goede plaats- en tijdbepaling en een eventuele toelichting opsturen aan: De redactie, Abcouderstraatweg 77, 1105 AA Amsterdam Zuidoost of per e-mail zenden aan: fonsbongers@hotmail.com

Mia Verberne: Op 4 januari 2002 cirkelden boven het Sarphatipark twee **ooievaars**. Eén landde op het grasveld naast het monument en bleef daar enige tijd staan. Omdat het gras bedekt regio Amsterdam gezien. Misschien is hij meegevlogen met een groep rondtrekkende mezen uit de duinen.

Henk Van Halm: Ik heb nog een waarneming als commentaar op de waarneming van Evert Pellenkoff in het vorige **Blaadje**: Op 25 september 2001 hoorde ik het karakteristieke geluid van **kuifmezen** in het volkstuincomplex Amstelglorie. Ik was er voor een artikel in **TROUW** en schreef op 6 oktober 2001: "Verbaasd hoor ik de onmiskenbare roep van kuifmezen in een groep dennen. Die leven hier ongetwijfeld dank zij het vele aangeplante naaldhout, want kuifmezen zijn aan dennen gebonden en uitgesproken zeldzaam in Amsterdam."

Fons Bongers: Op 12 maart 2002 zwom een wezeltje een sloot over in het Hoge Dijkpark in Zuidoost. Tuin aan de Abcouderstraatweg: 14 april: een **rosse woelmuis** slepend met nestmateriaal, naast mijn klomp. Na bisamrat, bruine rat, huismuis, bosmuis, dwergmuis, woelrat, veldmuis, konijn, haas, egel, vos, bunzing, wezel, gewone dwergvleermuis, gewone bosspitsmuis en mol dus een zeventiende soort zoogdier op één erf in 10 jaar, aan de rand van Amsterdam!

Trees Kaizer: In mijn tuin zie ik al een aantal jaren exemplaren van de **kleine hagedis** (levendbarende hagedis, red.). Deze komt al enige jaren in mijn tuin voor. In het boekje beschermde planten en dieren uit 1974 staat in de beschrijving waar ze voorkomen en dat is niet in het westen van het land. Is het bekend wanneer deze verhuisd zijn naar het westen? Ik woon in Oud Osdorp. Op 7 april zag ik in de Osdorperbinnen-polder ruim 20 **grutto's**, een tiental **tureluurs** en enkele **kemphanen**. Vlak daarbij in een rommelslootje naast een volkstuincomplex twee **ijsvogels**. Het mannetje bood het vrouwtje lekkers aan en zo ging het een tijdje door.

Evert Pellenkoff: Aansluitend op de minicursus **Eekhoorn** wil ik als waarneming een eekhoorn met een grijzige kleur melden in het noorden van Amstelpark (Eekhoorns zijn een stuk schaarser geworden in Noord Holland).

Jan Willem Wertwijn & Petra Kerkhof: Alle waarnemingen in park Spoorzicht (Diemen; kilometerhok 126x484): 19 maart 2002: 2 plekken met 6 respectievelijk 9 klonten kikkerdril van de **bruine kikker** en enkele eisnoeren van de **gewone pad** (*Bufo bufo*). Alle vondsten waren afgezet op onderwater staande paden met vlotgrassen, zeer waarschijnlijk mannagras, gezien de grasvindplaatsen van vorig jaar zomer. Het water staat er op dit moment 25-30 cm hoog. Deze paden vallen meestal begin tot half mei droog. (De vondsten zijn gedetermineerd met behulp van het boekje :

H.J.R. Lenders, C.C.H. Marijnisen en R.P.W.H. Felix Waarnemen en herkennen van Amfibieën en Reptielen in het veld, Ravon, 4e geheel herziene druk, Nijmegen, 1993) 25 maart 2002, de eerste **kapjesmorieljes** en de eerste **zadelzwam** (in 2001 troffen we de eerste zadelzwam op 13 april aan en de eerste kapjesmorielje op 16 mei; in 2000 was dat resp. op 12 juni voor de zadelzwam en 16 april voor de kapjesmorielje); 2 april 2002: **bont Zandoogje** en **ringslang**

OPNIEUW OOIEVAARS OP PARK FRANKENDAEL

Vorig jaar schreef ik dat een stel ooievaars bezig was geweest met een nestpoging op een van de schoorstenen in park Frankendael (zie [Blaadje 2001/2](#)). Takken die door de ooievaars werden aangevoerd vielen in en naast de schoorsteen. Het stadsdeel heeft toen besloten om een handje te helpen en op 10 april 2001 werd een compleet nest boven op de kleine schoorsteen aangebracht. De ooievaars hebben het kunstnest nog wel geïnspecteerd maar uiteindelijk niet aanvaard en op 12 april zijn ze uit het park verdwenen. Maar!.. vanaf 19 maart 2002 zaten bovenop het kunstnest [twee ooievaars](#). Ondanks de drukte onder het nest (er is rondom de schoorsteen een speelplaats voor kinderen aangelegd) blijven [de ooievaars stoer blijven zitten](#) en spelen ze het spel van verliefde en klepperende ooievaars. De ooievaars hebben inmiddels al veel belangstelling van de pers en publiek gekregen. Hopelijk zetten ze dit jaar wel door en kunnen we binnenkort [jonge ooievaars](#) verwachten. Wordt vervolgd!

Geert Timmermans

DE OPLOSSING VAN DE NIEUWJAARSPUZZEL

Alle dieren en planten waren mogelijk, erg ingewikkelde soorten zaten er niet bij. :

- 1 Plantje van â, ~ 454 Duizendguldenkruid
- 2 Zoogdier, 200 in een kilo Dwergvleermuis
- 3 Uytenhage of Ritsma (inderdaad: "Uitdehaage") Schaatsenrijder
- 4 Breekbaar plantje op stadswal Leerdam (5+9) Klein glaskruid
- 5 Breekbare plant uit de duinen (5+9) Groot glaskruid
- 6 Beroemdste vogelpoepje van Nederland, op moeraszegge Zeggekorfslak
- 7 Punkerig amfibie, prioriteit in Habitatrichtlijn Kamsalamander
- 8 Passend speelgoed voor volwassenen (5+8) Grote ratelaar
- 9 Einde van een poes Kattenstaart
- 10 Campert jr. of Couperus jr. Schrijvertje
- 11 Beuk-pritt Boomklever
- 12 Letter Es
- 13 Letters Haas
- 14 Wilibrord Frequin Brulaap
- 15 Gewoon sierraad in knotwilg Ringmus
- 16 Vanessa zonder 2 zangtalenten, fladdert van de ene naar de andere Atalanta
- 17 Bekender van statiefoto Beatrix dan uit de winterse natuur Hermelijn
- 18 Liet in 2000 indrukwekkend spoor achter in Zeeuws Vlaanderen Wolfspoot
- 19 Aquatisch crimineeltje Visdiefje
- 20 Graan in schaapskleren Korenwolf
- 21 Broedt op verkeerstoren vliegveld Valkenburg Torenvalk
- 22 Eikkwaker Boomkikker

De oplossing werd dan, na overbrenging van de genummerde letters naar het onderste vak, een vroege-vogelsgedicht van Ivo de Wijs: Winter aan de waterkant Ach weet je nog: die mooie dagen, Dat wij samen hand in hand De grote zaagbek zagen zagen Wij wensen alle prijswinnaars (Lucie, J. Neuteboom, Paul en Willem) van harte gefeliciteerd. **WILLEM VAN DE WAAL BOVENDIEN HARTELIJK DANK VOOR HET MEESTUREN VAN DE PRACHTIGE POSTZEGELS!!!**

De Redactie

i.